

**Тарҷуман
шарҳи форсии
шайх Солеҳи Сабзаворӣ
ба
забони тоҷикӣ**

Дафтари ҳифз ва нашри осори Мансури Ҳошимии Хуросонӣ ҳафизаҳуллоҳ таъоло

الحمد لله رب العالمين

Дарси
Панчоҳу якум

Ривочи ҳадисгарой (1)

Саҳ 171 то 173

Ривочи ҳадисгарой (1)

(أعوذ بالله من الشيطان الرجيم)

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله ربّ العالمين و صلى الله على محمد و آله الطاهرين

Сухан дар бораи <<Мавонегӣ бозгашт ба Ислом>> буд; Яъне вақоӣе ва авзогӣ дар байни мусалмонон ки ононро аз иқомаи Ислом баъд аз изогӣ он боз дошта ва шаройити нобасомони кунуниро пойдор сохтааст. То инҷо се то аз ин мавонегӣ табиин шуд ва онҳо <<Ихтилофи муслмонон>>, <<Адами ҳокимияти Худованд>> ва <<Омезиш бо милал ва фарҳагҳои ғайри Исломӣ>> буд ки било фosiла пас аз Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам оғоз шуд ва ҳамчунон дар холи густариш ва афзоӣиш аст. Монегӣ чаҳорум ки нақши бисёр муҳимме дар зойегӣ шудани Ислом ва адами тадоруки он то кунан дошта, ривочи ҳадисгарой дар байни мусалмонон будааст; Чунонки устозунал Мансур аз он ёд мекунад ва мефармояд:)

4. Ривочи ҳадисгарой

Яке дигар аз асбоби адами иқомаи Ислом пас аз Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам, ривочи ҳадисгарой пас аз он Ҳазрат буд. (Аммо мурод аз <<Ҳадисгарой>> чист ки дар назари устозунал Мансур, як гаройиши мазмум ва муҳарриб шумурда мешавад? Посух ба ин суъл бисёр муҳим аст; Чароки бештари мусалмонон таҳти таъсири фарҳанги ҳоким, ҳадисро як чизи муқаддас медонанд ва яке аз манобегӣ мавҷуд барои шинохти ақоӣид ва аҳкоми Исломи мепиндоранд ва таъъан аз зикри ҳадисгарой дар миёни асбоби адами иқомаи Ислом таъачҷуб мекунанд. Устозунал Мансур дар посух ба ин суъоли муҳим, ба ду нукта таваҷҷуҳ медиҳад; Нуктаи аввал инки ҳадис ба маънои <<Суннати Паёмбар>> нест то ин шоъиба падида ояд ки ў аз куръониҳост ва суннати Паёмбарро ҳуччат намедонад ва оғти амр кунанда ба итоъат аз Паёмбарро нодида мегирад, балки ба маънои хабар додан аз суннати Паёмбар ё ба таъбири дақиқтар, нисбат додани як сухан ё амал ба Паёмбар аст ва рӯшан аст ки миёни ин ду фарқи азиме вучуд дорад; Зеро ҳар сухан ё амале ки ба Паёмбар нисбат дода мешавад, лузуман аз он Ҳазрат содир нашудааст ва нуктаи дуввум инки ҳадис бар ду гуна аст; Як гунаи ҳадис <<Мутавотир>> ки тавассути ровиёни бисёре дар ҳар табақа ривоят шуда

Ривочи ҳадисгарой (1)

ва ақлан муфиди илм ва яқини аст ва албатта теъдоди он зиёд нест ва гунаи дигар, ҳадиси <<Воҳид>> ки тавассути ровиёни бисёре дар ҳар табақа ривоят нашуда ва ақлан муфиди илм ва яқин нест, балки танҳо муфиди занни аст ва мутаъассифона аксарияти аҳодисро ташкил медиҳад.) **Муроди** (устозунал Мансур) **аз ҳадисгарой** (гаройиш ба гунаи дуввум аст, на аввал), (ва он) **мубтанӣ сохтани ақойид ва аъмоли** (худ) **бар гуфтаҳо ва кардаҳои аст ки ба сурати ғайри мутаवотир ва ба воситаи ричоле** (яъне ровиёни аъам аз мард ва зан) **ки кизб ё хато ё нисёнашон** (ақлан) **муҳтамал аст, ба Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам нисбат дода шудааст ва табъан асолат** (яъне судури) **он** (аз Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам), **қатъӣ нест** (балки дар бехтарин ҳолати мумкин, заннӣ аст); **Зеро маҳсус аст ки хабари як фарди ғайри маъсум** (яъне ҳар як аз ин афроде ки номашон дар асноди ривоёти омадааст), **ҳатто агар мутазоҳир** (яъне дар миёни мардум, маъруф) **ба сидқ бошад** (ва ба ҳамин эътибор, ричолшиносон ўро <<Сиқа>>, <<Сабт>> ва <<Судук>> доништа бошанд), **метавонад саҳиҳ ва метавонад ғайри саҳиҳ бошад**; (Ба се далил:) **Бо тавҷӯҳ ба ин ки** (мардум илми ба ғайб надоранд ва назарашон дар бораи ӯ мубтанӣ бар ҳусни зан ё асли бароъат ё истикрӯи ноқис аст ки заннӣ ҳастанд. Лизо) **одатан илми қатъӣ ба ростгӯ будани касе дар гузашта ҳосил намешавад** (яъне мумкин аст касе то имрӯз аз гуфтани дурӯғ ибояе надошта аст, вале мо мутталаъ нашудаем ва гумон мекунем ки фарди ростгӯе будааст; Хусусан бо тавачҷӯҳ ба инки Худованд сатторул уюб аст ва бисёрӣ аз дурӯғҳои мардум дар дунё маълум намешаванд); **Фориғ аз онки ростгӯ будани касе дар гузашта** (ҳатто агар илми қатъӣ ба он пайдо кунем), **ба маънои ростгӯ будани ӯ дар оянда нест** (яъне касе ки то имрӯз ростгӯ буда, мумкин аст имрӯз дурӯғ бигӯяд; Чароки тағйир ва таҳаввул дар ахлоқ ва аъмоли мардум чизи ройиҷе аст ва ростгӯ будани касе дар гузашта ва ин маъно нест ки ӯ дар оянда ҳам дурӯғе нахоҳад гуфт); **Фориғ аз онки ростгӯи касе дар гузашта ва оянда** (ҳатто агар илми қатъӣ ба он пайдо кунем, танҳо ба ин маъност ки ӯ амдан дурӯғ намегӯяд), (вале) **монё аз фаромӯшӣ ва саҳви ӯ намешавад** (бинобарин, мумкин аст ки ӯ амдан дурӯғ нагӯяд, вале аз рӯй фаромӯшӣ ва саҳв чизи нодурустери ба Паёмбар нисбат бидиҳад ва ҳудаш ҳам мутаваҷҷеҳ набошад ва гумон кунад ки дуруст мегӯяд. Ҳатто агар дар миёни мардум маъруф ба диққат ва ҳофизаи хуб ҳам бошад –ки албатта дар бораи аксари

Ривочи ҳадисгарой (1)

ровиёни сиқа чунин васфе наёмадааст— боз ҳам фаромӯшӣ ва сахви ӯ муҳтамал аст; Чароки диққат ва ҳофизаи хуб, ба манъони исмат нест) **ва ба илова**, (бо тавачҷух ба тачориби аъйнӣ ва машҳуд) **тафовути хабари воҳид бо воқеъ, хусусан дар мавориде ки фосилаи замони бисёре аз он дорад, шойеъ ва ғолиб аст** (яъне дар касир балки аксари маворид, хабаре ки як нафар баъд аз гузашти замони тӯлонӣ аз як иттифоқи медиҳад, тафовутҳое бо он иттифок дорад ва хоста ё нохоста камтар ё бештар аз чизе аст ки воқеъан рӯй додааст); **То ҷое ки наздик аст ҳеч хабари воҳиде дақиқан ва комилан мунтабиқ бар воқеъ набошад** (яъне ба нудрат пеш меояд ки як хабари воҳид, дақиқан ва каломан мунтабиқ бар воқеъ бошад ва ойинаи тамомномаи чизе бошад ки рӯй додааст); **Чунонки Худованд** (дар як баёни ом ва кулӣ ки шомили ин мавзӯ ҳама мешавад) **фармудааст:** **«وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ وَأَنَّى لَهُمُ التَّنَاطُشُ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ»¹**; **<<Ва гуфтанд ки ба он имон овардем, дар ҳоле ки қучо метавонанд аз ҷой дур ба он дастрасӣ пайдо кунанд?!>>** (Яъне вақте фосилаи маконӣ ё замони онон аз воқеъият зиёд аст, бисёр баъид ва душвор хоҳад буд ки ба он дастрасӣ пайдо кунанд). **Бо ин васф, рӯшан аст ки ахбори оҳод** (ҷамъи хабари воҳид аст; Яъне хабарҳои ғайри мутавотир), **муҷибӣ яқин намешавад, балки дар бехтарин ҳолати мумкин** (яъне ҳангоме ки тавассути ровиёни сиқа ва сабт ривоят шудаанд), **муҷибӣ занн мешавад ва ин чизе аст ки ҳамаи мусалмонони аҳли назар** (яъне ҳама ба истиснои гурӯҳе аз мусалмонони аҳли хабар), **балки ҳамаи оқилон** (аз он ҳайс ки оқил ҳастанд) **бар он иҷмоъ доранд** (яъне ҳама медонанд ва изъон доранд ки хабари воҳид муҷибӣ занн мешавад; Хоҳ монанди аксари олимони мусалмон онро ҳуҷҷат бидонанд ва хоҳ монанди устозунал Мансур онро ҳуҷҷат надонанд). **Дар ҳоле ки мусалламан занн, салоҳияти онро надорад ки мабнӣ ақида ва амали мусалмонон воқеъ шавад** (ин қобилаи омме аст ки ҳамаи олимони мусалмон ба наҳве онро қабул доранд; Ҷуз инки аксари онон мӯътақиданд ки қобили таҳсис аст ва тавассути шарият таҳсис хӯрдааст) **ва** (устозунал Мансур мӯътақид аст ки ин тавр нест, балки) **Ислом танҳо мубтанӣ бар яқин аст; Чунонки Худованд борҳо ва ба рӯшанӣ фармудааст:** **«إِنَّ الظَّنَّ لَا يَغْنِي مِنْ الْحَقِّ شَيْئًا»²**; **<<Ҳароина занн чизеро аз ҳақ бениёз намекунад>>** (яъне барои шинохти ҳақ кифоят намекунад ва ҳуҷҷият ва эътиборе надорад)

1 . Сабаъ/ 52.

2 . Юнус/ 36.

Ривочи ҳадисгарой (1)

Ва рӯшан аст ки ин (як гузораи эътиборӣ ва иншоъӣ аз қабли вочиб будани намоз ва рӯза нест, то битавон бо як гузораи эътиборӣ ва иншоъӣ дигар онро таҳсис зад, балки) **қоъидан ҳақиқӣ ба маънои хабар аз воқеъ аст** (ба ин маъно ки зан ҳақиқатан чизеро аз ҳақ бениёз намекунад ва Худованд аз як воқеъияти аъинӣ ва хориҷӣ хабар додааст) **ва таъбан қобили таҳсиси эътиборе нест, ҳамчунонки сиёқи он** (яъне лаҳн ва услуби сухани Худованд) **аз таҳммули таҳсис ибo дорад; Чароки занн, ба иқтисои вучуди эҳтимоли хилоф дар зоташ, воқеъан хуччат** (яъне қошиф аз воқеъ) **нест ва эътибори хуччиат барои чизе ки воқеъан хуччат нест, монанди эътибори сӯзандагӣ барои ях, бефоида аст** (яъне агар ҳазор бор гуфта шавад: Ях сӯзанда аст, ях сӯзанда намешавад; Чароки сӯзанда набудан барои ях, як воқеъияти аъинӣ ва хориҷӣ аст ки ақл онро аз тариқи ҳис идрок мекунад ва бо ин ҳисоб, имкон надорад ки шаръ бигӯяд: Бархӣ яхҳо сӯзандаанд); **Бо тавачҷух ба инки миёни ақл ва шаръ** (чунонки қаблан таъйин фармуд) **мунофоте нест ва эътибороти ҳақим мубтанӣ бар воқеъ аст** (яъне бо воқеъияти аъини ва хориҷӣ созгорӣ дорад), **бал эътибори** (вучуд барои) **чизе ки дар воқеъ вучуд надорад** (бар хилофи эътибори вучуд ё ҳурмат барои чизе ки дар воқеъ вучуд дорад), **дурӯғ шумурда мешавад; Монанди эътибори торикӣ барои рӯз ва рӯшанӣ барои шаб, дар ҳоле ки дурӯғ аз Худованд содир намешавад; Чунонки фармудааст:** **﴿وَمَنْ أَضَدُّ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا﴾**¹; **<<Ва чи касе аз Худованд ростгӯтар аст>>!** Ба илова, шаръ салоҳияти ҷаъли чизеро дорад ки худ онро рафъ карда (яъне чизҳои шаръӣ), на салоҳияти ҷаъли чизеро ки ақл онро рафъ кардааст (яъне чизҳои ақлӣ); Зеро ҷаъли чизе ки бо сабабе рафъ шуда, танҳо бо ҳмон сабаб маъқул аст ва бо сабабӣ дигар ҷойиз нест (бинобарин, бояд байни ин иллат ва маълул синхият вучуд дошта бошад ва наметавон як чизи комилан шаръиро бо ақл ё як чизи комилан ақлиро бо шаръ ҷаъл намуд; Ҳамон тавр ки наметавон як чизи комилан шаръиро бо ақл ё як чизи комилан ақлиро бо шаръ рафъ намуд); **Чунонки** (аз боби мисол ва барои тақриб ба зехн) **дар миёни оқилон, ҳукме ки тавассути мақомӣ** (салоҳиятдор) **таъйин шуда, танҳо тавассути ҳамон мақоми** (салоҳиятдор) **қобили таҳсис аст ва таҳсиси он тавассути мақомӣ дигар, (уқалойи ва) қобили қабул нест** (балки даҳолат дар кори мақоми салоҳиятдор маҳсуб

1. Нисоъ/ 87.

Ривочи ҳадисгарой (1)

мешавад). **Ин дар ҳоле аст ки рафъи ҳучҷияти занн ба наҳви мутлақ, тавассути ақл анҷом шуда** (манзур аз <<Рафъи ҳучҷият>> дар инҷо, ҳукм ба адами ҳучҷият аст; Чароки ҳучҷияти занни ҳеч гоҳ собит набудааст ки бихоҳад рафъ шавад. Бинобарин, манзур аз он, бардоштани чизӣ собит нест, бал ҳукм ба адами субути чизе аст ки гумон меравад собит аст ва ин коре аст ки тавассути ақл анҷом шудааст); **Зеро адами ҳучҷияти он, ба маънои адами қошифияти он аз воқеъ аст ки** (ба идрокоти инсон марбут мешавад ва табъан) **аз мақулотӣ ақлӣ ва ҳақиқӣ аст ва қобилияти эътибор надорад то дар дастраси шаръ қарор дошта бошад** (чун дасти шаръ танҳо ба чизҳое мерасад ки қобилияти эътибор доранд) **ва аз ин рӯ, шаръ кодир ба дахл ва тасарруф дар он нест. Аз инҷо доништа мешавад ки эътиқоди бархӣ мусалмонон ба ҳучҷияти шаръии занни ҳос ба маънои занни ҳосил аз ахбори оход** (ки ба далили шаръӣ аз адами ҳучҷияти мутлақи занни хорич шуда), **бепоя аст; Чароки ҳучҷият аз мақулотӣ шаръӣ нест** (то шаръ битавонад онро нафӣ ё исбот кунад), **балки ба идрокоти табиъии инсон аз воқеъ боз мегардад ва бо ин васф, наметавон бо як ҳукм, барои занн ҳучҷият сохт, ҳамчунонки наметавон бо як ҳукм, ҳучҷияти қатъиро бардошт.** (Мулоҳиза бифармоӣ ки устозунал Мансур бо чи далоили муҳкам ва қотеъ, имкони ҳучҷияти занн ва хабари воҳидро рад фармуд. Аммо оё мумкин аст ки шаръ бо вучуди нотавонӣ аз исботи ҳучҷият барои занн ва хабари воҳид, иқдом ба он карда бошад? Рӯшан аст ки мумкин нест; Чароки шаръ аз як сӯ бо ақл мунофоте надорад ва ба ҳарими он таҷовуз намекунад ва аз сӯи дигар аз назди Худованд ҳукм нозил шудааст ва табъан кори абас ва беҳуда анҷом намедихад. Лизо устозунал Мансур мефармояд:)

Фориғ аз онки ҳукми шаръ ба ҳучҷияти бархӣ зунун, собит нест; Чароки (оёте ки барои исботи ҳучҷияти хабари воҳид ба онҳо истинод шудааст, далолате бар он надорад; Монанди ояи 122 сураи Тавба ки дар он омадааст: **﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كَافَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ** **﴿طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾** **<<Ва мӯъминон касоне набуданд ки ҳамагӣ кӯч кунанд, пас чаро аз ҳар фирқаи аз онон тоъифае кӯч накарданд то дар бораи дин дониш омӯзанд ва то қавми худро чун ба сӯяшон боз мегарданд бим диҳанд бошад ки онон бимнок шаванд>>**; Бо тавачҷух ба инки хабари ҳар <<Фирқа>> ки назди Паёмбар мемонанд ё <<Тоъифае аз ҳар фирқа>> ки ба назди Паёмбар меравад, хабари воҳид нест, балки хабари мутавотир маҳсуб мешавад; Фориғ аз инки хабар аз

Ривочи ҳадисгарой (1)

Паёмбар барои аҳли замони ӯ махфӯф ба қароъин буда ва аз ин ҳайс ҳуҷият доштааст ва ояи 6 сураи Хучарот ки дар он омадааст: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ **<<Эй касоне ки имон овардед! Ҳаргоҳ фосике бароятон хабаре овард таҳқиқ кунед, мабодо аз рӯй ҷаҳолат ба қавме осеб бирасонед, пас аз коре ки кардед пушаймон шавед>>**; Бо таваҷҷуҳ ба инки вучуби таҳқиқ дар бораи хабари фосик, ба маънои адами вучуби таҳқиқ дар бораи хабари дигарон нест; Чароки исботи шеъй нафӣ мо адо намекунад, балки метавонад аз боби таъкид ва баёни авлавияти таҳқиқ дар бораи хабари фосик бошад [барои огоҳии бештар дар ин бора, нигоҳ кунед ба: **Нақд ва баррасии 52**]. Ривоёти ҳам ӯ ҳудашон хабари воҳид ҳастнад ва таъбан наметавонанд ҳуҷияти хабари воҳидро собит кунанд ва ӯ ҳаддиаксар бар ҳуҷияти хабари воҳиди маъсум барои аҳли замони ӯ далолат доранд. Фориғ аз инки ривоёт – бино бар мабноси устузунал Мансур ки баъдан таъйин мефармояд– аслан наметавонанд китоби Худовандро таҳсис бизананд. Дар баробари, **оёт ва ривоёти фаровоне дар нафӣ ҳуҷияти занн ба наҳви ом мавҷуд аст ва бо вучуди онҳо, қатъ ба ҳуҷияти бархӣ зунун дар шаръ, ҳосил намешавад** (монанди ояи 116 сураи Анъом ки мефармояд: ﴿وَإِنْ تَطَعُوا أَكْثَرَ مِنْ فِي﴾ **<<Ва агар аз аксари касоне ки дар замин ҳастанд пайравӣ кунӣ туро аз роҳи Худованд гумроҳ мекунанд, онон ҷуз аз занн пайравӣ намекунанд ва онон ҷуз таҳмин намезананд>>** Ва ояи 148 сураи Анъом ки мефармояд: ﴿قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ﴾ **<<Бигӯ оё шуморо илме ҳаст то онро барои мо берун оваред? Шумо ҷуз аз занн пайравӣ намекунед ва ҷуз таҳмин намезанед>>**; Бо таваҷҷуҳ ба инки **<<Ал-занн>>** алиф ва ломи чинси дорад ва табиъатан занро ба наҳви мутлақ шомил мешавад); **Бал инсофан сароҳати бархӣ оёт ва ривоёт дар адами ҳуҷияти мутлақи занн ба қадре аст ки нисбат додани таҳсиси он ба шаръ, монанди дурӯғ бастан бар Худованд ва Паёмбари Ёст** (монанди ояи 36 сураи Юнус ки мефармояд: ﴿وَمَا يَتَّبِعْ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾ **<<Ва аксари онон ҷуз аз занн пайравӣ намекунанд, ҳароина занн чизро аз ҳақ бениёз намекунад>>** Ва ояи 28 сураи Начм ки мефармояд: ﴿وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾ **<<Ва ононро ба он илме нест, онон ҷуз аз занн пайравӣ намекунанд ва ҳароина занн чизро аз ҳақ кифоят намекунад>>** Ва ояи 36 сураи Исроъ ки мефармояд: ﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾ **<<Ва аз чизе ки ба он илме надорӣ, пайравӣ наkun>>** Ва ояи 66 сураи Оли Имрон ки мефармояд: ﴿هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ﴾

Ривочи ҳадисгарой (1)

﴿حَاجَجْتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَاجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ﴾ <<Шумо касоне ҳастед ки дар бораи чизе ки ба он илме доред гуфтугӯ кардед, пас чаро дар бораи чизе гуфтугӯ мекунд ки ба он илме надоред?!>> Ва ояи 28 Аъроф ки мефармояд: ﴿أَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ <<Оё ба Худованд чизеро нисбат медиҳед ки ба он илме надоред?!>> Ва оёти мутаъаддиди дигар ки ҳамагӣ бар зарурати илм дар ҳавзаи дин ва адами кифояти занн барои нисбат додани чизе ба Худованд далолат доранд. Ин чаласа то инҷо кофӣ аст. Боқӣ бимонад барои чаласаи баъди Иш Шоъ Аллоҳ.

والسلام عليكم و رحمت الله).

Бо наҳзати
«Бозгашт ба Ислам»
ошно шавед

Пойгоҳи иттилоърасонӣ дафтари ҳифз ва нашри осори Мансури Ҳошимии Хуросонӣ ҳафизаҳуллоҳ таъоло

* Лутфан бар рӯй линки мавриди назари худ клик кунед.

Дар ин ҷаҳази
боло

Сайтҳои фебруки
шайх

Сайтҳои канал
телеграмм шайх